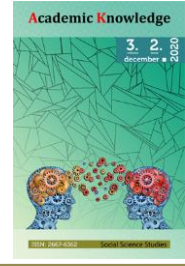

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 08.09.2020
Kabul Tarihi / Date Accepted : 06.12.2020
Yayın Tarihi / Date Published : 30.12.2020
Yayın Sezonu / Pub Date Season : Güz / Autumn

Potansiyel Bir Tarih ve Kültür Turizmi Merkezi Örneği Olarak Malatya

Fatih Solmaz*

Anahtar Kelimeler:

Malatya,
Tarihi zenginlikler,
Mimarî yapılar,
Coğrafi işaretler,
Kent imgesi,

ÖZ

Malatya; tabii, tarihî ve kültürel açıdan zengin bir şehirdir. Şehrin tarihi çok eskilere dayanmakta olup birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Arkeolojik kazılar, Malatya'nın tarihî ve mimarî açıdan sahip olduğu eserler, geçmiş medeniyetlerin açık hava müzesi olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan ilin somut ve kültürel mirasını korumak, yaşatmak, tanıtmak şehri turizm merkezi haline getirmek, kültürel sermayesini ekonomik kazanıma dönüştürmek gerekmektedir. Malatya kent kimliğiyle, mimarî yapısıyla ve kent estetiğiyle, coğrafi/tabii güzelliği ile kültür ve turizm merkezi olma potansiyeline sahiptir.

Bu çalışmada, Malatya'nın tabii, tarihî ve kültürel zenginliklerinin üzerinde durulup bu güzelliklerinin ekonomik bir kazanıma nasıl dönüştürüleceğine yönelik önerilerde bulunulacaktır.

Malatya as an Example of a Potential History and Cultural Tourism Center

Keywords:

Malatya,
Historical riches,
Architectural
structures,
Geographical signs,
City image,

ABSTRACT

Malatya; Of course, it is a city rich in history and culture. The history of the city is very old and has hosted many civilizations. Archeological excavations, historical and architectural works of Malatya show that it is an open-air museum of past civilizations. In this respect, it is necessary to protect, preserve and promote the concrete and cultural heritage of the province, to turn the city into a tourism center and to transform its cultural capital into economic gain. Malatya has the potential to become a culture and tourism center with its urban identity, architectural structure and urban aesthetics, geographical/ natural beauty.

In this study, the natural, historical and cultural riches of Malatya will be emphasized and suggestions will be made on how to transform these beauties into an economic gain.

* Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Türk Halkbilimi, solmazfatih93@gmail.com, <http://orcid.org/0000-0003-4777-1649>.

GİRİŞ

Şehir, bir mekân olmanın ötesinde tarihî ve kültürel kimliğiyle varlığını devam ettiren bir yapıya sahiptir. Şehirler coğrafi, tabii, tarihî ve kültürel miraslarıyla yaşayan açık hava müzeleridir. İnsan ve şehir ya da şehir ve insan birbirini inşa etmektedir. Bu bağlamda bir şehri tanıma gayreti aynı zamanda onun ruhunu anlamaya çalışmaktır. Malatya, medeniyetlerin beşiği bir il olmakla beraber tarihî ve kültürel miras zenginliği açısından korunması, tanıtılması, kültür ekonomisinin geliştirilmesi ve kendine has alanıyla yeniden dizayn edilmesi gereken bir şehirdir.

1972 yılında Paris'te imzalanan sözleşme ile UNESCO, kültürel ve doğal mirasın korunmasına yönelik ilk ve önemli adımlarını atmıştır. Bu somut tarihî mirasları ve doğal kaynakları koruma paktına üye olan devletler de dünyanın doğal güzelliklerinden bir parçası kabul ettikleri coğrafyalarındaki güzellikleri korumakla mükellef olmuşlardır. Evrensel bir tarih ve kültür antlaşması olan sözleşmenin üye devletler için bağlayıcı yasaları vardır.

Somut tarihi mirasları ve doğal kaynakları korumanın yanı sıra 2003 yılında UNESCO tarafından imzalanan antlaşmayla, somut olmayan kültürel mirası (SOKÜM) da bünyesine dâhil ederek maddeyi ruhuyla korumaya yönelik karar almıştır. Türkiye de UNESCO'ya üye ülkeler arasında bulunmaktadır. Türkiye bu antlaşmaya bağlı olarak tarihî, tabii, ve somut olmayan kültürel miraslarının temsilini hazırlamakla, somut miraslarının ise korunmasını ve restore edilmesini sağlamakla sorumludur. Bu bağlamda Malatya da kabul edilen antlaşma gereğince hem tarihî ve tabii hem de kültürel miraslar açısından korunması, tanıtılması gereken bir ildir.

Kavramsal Çerçeve

UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü), 17 Ekim- 21 Kasım 1972 yılında Paris'te toplanan on yedinci genel konferansında, dünyadaki kültürel ve doğal mirasların, geleneksel değişimler, korkunç bozulmalar ve yok olma tehlikeleriyle karşılaşmalarının yanı sıra değişen toplumsal ve ekonomik olguların tehdidi altında bulunduğu da ifade edilmiştir. Aynı toplantıda, kültürel ve doğal mirasların herhangi bir parçasının bozulmasının veya yok olmasının dahi dünyanın bütün uluslarının mirasına zarar veren bir yoksunluğa yol açtığı belirtilmiştir. Bu mirasların, ulusal düzeyde korunması için önemli parasal kaynaklara gereksinim duyulmasına karşın, buldukları ülkenin ekonomik, bilimsel ve teknik kaynaklarının yetersizliği nedeniyle çoğunun tahrip olması göz önünde tutularak UNESCO'nun, ilgili uluslara kültürel ve doğal varlıklarını korumak için destek olacağı söylenmiştir. Konferansta, söz konusu kültürel ve doğal zenginliklerin bütün dünya halkları için önemli olduğuna da dikkat çekilmiştir. Böylece tüm dünya da kültürel mirasların bir bütünün parçası olarak korunması gerektiği vurgulanmıştır (UNESCO, 1972).

Şehirlerin kalkınma temelini teşkil eden insan refahının sürdürülebilir olması için tasarrufların artırılmasıyla beraber verimlilikte/üretimde de artışın sağlanması elzemdir. Bu bağlamda kısıtlı kaynaklarla, sürekli gelişen teknoloji iş birliğinin kalkınmadaki etkisi önemlidir (Öztopcu vd., 2019:169). Ayrıca fiziksel ve sosyo-kültürel özellikleri ile farklılık gösteren birçok kentte yapılan uygulamalı çalışmalar; sürdürülebilir kentsel gelişmenin, ekolojik, ekonomik ve sosyal bileşenleri ile bir bütün olarak ele alındığında, başarılı sonuçlar alınabileceğini göstermiştir (Çahantimur vd., 2008: 5). Bir şehrin ruhunu oluşturan tarihi ve kültürel mirasları korumak, restore etmek ve turizme açmak, kentin dokusunu korumakla beraber ekonomik bir kazanım elde etmeye de olanak sağlamaktadır. Sanayileşmenin, şehirleşmenin hoyratça geliştiği ruhsuz şehirlere göre tarihî, tabii ve kültürel değerleri barındıran şehirler, hem yaşam alanları dolayısıyla hem de turizmden elde edilen gelir dolayısıyla daha refah içerisindedir.

Malatya'nın geçiş güzergâhları üzerinde bulunması, tarıma, turizme bağlı önemli ekonomik gelirler elde etmesine imkân sağlamaktadır. Malatya'nın coğrafi konumuna ve tarihine kısaca değinmek çalışmanın arka planı açısından önem arz etmektedir:

İç Anadolu ve Akdeniz'den Doğu Anadolu'ya geçiş sağlayan bir güzergâhta yer alan Malatya, doğudan Elazığ'a, kuzeyden Erzincan'a, kuzey batıdan Sivas'a, batıdan Maraş'a, güneyden Adıyaman'a ve güneydoğudan Diyarbakır'a sınırı olan yaklaşık yedi bin yıllık tarihe sahip bir yerleşim merkezidir (Yurt Ansk, 1982-83: 5408; Solmaz, 2019: 395). İlin güneyinde Toros dağları yer alırken batı ve kuzey yönlerinde Nurhak, Akçababa ve Yama dağları bulunmaktadır. Malatya bu dağlar arasında yer alan ve yükseltisi deniz seviyesinden 900 metre yukarıda bulunan bir ovadır. İlin genelinde kışlar soğuk ve kar yağışlı; yazlar ise sıcak ve kuru geçen bir havanın hâkim olduğu karasal iklimin etkisindedir.

M.Ö. V binli yıllardan itibaren yerleşim merkezi olarak kullanılan Malatya'nın adı ilk devirlerde "Maldiye" diye bilinirken Asurlar ve Urartular döneminde "Meletia, Melidi, Meliddu ve Malita", Hititler döneminde ise "Milidia" diye tabir edilmiştir. Roma döneminde "Melita ya da Melitene" adının kullanıldığı bilinen yöre sonraları Malatya biçimine dönmüştür (Yurt Ansk, 1982-83: 5410; İl-İl Büyük Türkiye ansk., 1991: 672). Malatya; Hititler, Medler, Persler, Diadoklar, Kapadokya Krallığı, Selökidler Krallığı, Pontus Krallığı, Roma ve Bizans gibi büyük imparatorlukların yüzyıllarca hüküm sürdüğü topraklardandır. Tarihi çok eskilere dayanan Malatya'nın, arkeolojik kazılar sonucunda dünyanın bilinen ilk yerleşim yerlerinden biri olduğu görülmüştür. Malatya, İslam uygarlığı döneminde Anadolu Selçuklu sınırları içerisinde yer almış, bu dönemde tarihî ve mimarî birçok yapının inşa edildiği mekânlardan biri olmuştur. Bu kâdim yerleşim merkezi büyük seyyah Evliya Çelebi tarafından da gezilmiş, tarihî ve tabii yönleriyle Seyahatnâme'de tanıtılmıştır: "*Kırmızı, sarı, mişmiş, beyaz, bey, sulu ve etli adlarıyla yedi çeşit sulu kayısı olur ki bağdan şehre seceler ile güçlülük getirilir dünyaca ünlüdür. Bahar mevsimi geldiğinde Malatya şehrinin küçük büyük, zengin fakir bütün halkı Aspozu bağlarına göçerler*" (Çelebi, 1986: 425). Evliya Çelebi'nin Malatya için kullandığı bu övgü dolu sözler, şehrin doğal güzellikleri ve yaşanabilirliği ile ilgili önemli bilgiler vermektedir.

Malatya; Hitit, Med, Pers, Roma, Bizans, Emevi, Abbasi, Selçuklu, Memluklu ve beylikler döneminden sonra 1515'te Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altına girmiştir. Tüm bu medeniyetlere ait çok sayıda esere ev sahipliği yapmış olan bu ilimiz, bünyesinde barındırdığı tarihî ve kültürel eserlerin birçoğunu günümüze kadar koruyabilmiştir. 13 ilçesi olan Malatya; coğrafi konumu, iklimi, sosyo-ekonomik durumu, yetiştirdiği devlet adamları ve iş dünyasına kazandırdığı markaları ile Türkiye'nin en önemli illeri arasında olup 2012 yılı itibarıyla de büyükşehir statüsüne kavuşmuştur (Demirbağ, 2016).

Cittaslow, küreselleşmenin yarattığı homojen mekânlardan biri olmak istemeyen, yerel kimliğini ve özelliklerini muhafaza ederek dünya sahnesinde yer almak isteyen şehirlerin katıldığı uluslararası bir birliktir. Yavaş Şehir (Cittaslow), Slow Food felsefesini şehirlerin tasarım ve planlamasında kullanmayı amaçlayan uluslararası bir ağdır (Miele, 2008:135; Keskin, 2012: 86). Sürdürülebilir kentler; süreklilik içinde değişimi algılayarak sosyo - eko - politik çıkarların ekosistemler, yaşanabilirlik, erişebilirlik ve enerji ile ilgili kaygılarla uyumlu hale getirildiği kentler olarak değerlendirilebilir. Yaşanabilirlik kavramı sürdürülebilirlik ile birlikte değerlendirilmelidir. Kentlerin yaşanabilirliğini tanımlarken, ulaşılabilirlik, eşitlik, adil olma ve katılım gibi hakların da dikkate alınması ve kentlinin sosyal, ekonomik, kültürel ve çevresel niteliklerinin iyileşmesinin sürekliliği önem taşımaktadır (Kayır, 2007: 562; Altundaş, 2012: 139). Malatya da yerel kimliğini ve tarihî miraslarını koruyarak Cittaslow kentleri gibi dünya sahnesinde kendisine yer edinmek isteyen bir şehirdir.

1. KENTİN KİMLİĞİ

İnsan ve şehir karşılıklı olarak birbirini inşa etmektedir. Malatya coğrafi işaretleri/mahreçleriyle, tarihî mimarisıyla, tabii doğasıyla ve manevi şahsiyetleriyle Anadolu coğrafyasına renk katmakta ve tarihî şehir kimliğini korumaktadır.

Malatya tarihî, kültürel ve mimarî zenginliğinin yanı sıra edebiyatın ve kültürün canlı olarak devam ettiği önemli ilim ve sanat merkezlerindedir. Battalgazi ve Battal-name destan geleneği Malatya çevresinde oluşarak Türk dünyası halkları tarafından bilinen önemli destanlardan biridir. Buna ek olarak önemli klasik ve halk edebiyatına mensup şairler de yetişmiştir. Malatya, A. Marleux'un "duvarsız müze" olarak nitelediği şehre örnek gösterilebilir. Çünkü tarih boyunca çok önemli aksiyon ve düşünce adamlarının yaşadığı bu ilde, Muhiddin Arabi, Niyazî Mısrî, Seyyid Battal Gazi, Somuncu Baba başta olmak üzere birçok isim, şehrin manevi havasını şekillendiren eserler bırakmışlardır. Bu şahsiyetler aynı zamanda şehrin bir "hafıza mekân" olarak tanımlanmasını da sağlamışlardır (Yılmaz, 2017: 821; Kavruk vd., 2006). Yazar, şair, ressam, tiyatrocu ve heykeltıraş gibi müzisyenler açısından da Malatya'nın doğal tarihi ve kültürel hazinesi önemli bir esin kaynağı olmuş ve olmaya devam etmektedir (Özdemir, 2012).

Toplumsal yaşamdaki her türlü yaratıcılık eyleminin temeli olan kültürel bellek esas itibarıyla gelenekler bileşkesi ve imgeler hazinesi olarak adlandırılır. "Buranın neyi meşhurdur?" sorusu bir bakıma kentsel, yöresel ve ulusal imgeleri öğrenme tanıma deneyimleme ve bunu bir ya da birkaç kültürel unsurla anıtlştırma ve gösterme isteğini ifade etmektedir. Kültür bilimi kapsamında gelişmekte olan imge araştırmalarının çok yönlü etkileri ve işlevleri yeni yeni çözümlenmeye ve belirlenmeye başlamıştır. Uluslararası imge dünyasında dahası piyasasında her millet kendine özgü değerleriyle farklılıklarıyla ve özgünlükleriyle yer edinmektedirler (Özdemir, 2012). Her şehrin doğasına ait kendisiyle bütünleşen sembolü/coğrafi işareti vardır. İllerin bu belirgin niteliği, ünü veya diğer özellikleri bakımından kökeninin bulunduğu yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş ürünü gösteren işarettir. Coğrafi işaretler, menşe adı ya da mahreç işareti olarak tescil edilir. Gıda, tarım, maden, el sanatları, sanayi ürünleri coğrafi işaret tesciline konu olabilir. Coğrafi işaret, tüketiciler için ürünün kaynağını, karakteristik özelliklerini ve ürünün söz konusu karakteristik özellikleri ile coğrafi alan arasındaki bağlantıyı gösteren ve garanti eden kalite işaretidir. Coğrafi işaret tescili ile kalitesi, gelenekselliği, yöreden elde edilen hammaddesi ile yerel niteliklere bağlı olarak belli bir üne kavuşmuş ürünlerin korunması sağlanmaktadır (URL, 3). Malatya kayısı ile sembolleştirilmiş tek ildir. Malatya'nın coğrafi işareti olan kayısı, şehrin temel ekonomik kaynağını oluşturmaktadır. Malatya, kayısının anavatanıdır ve her yıl bütün dünya ülkelerine kayısı ihracatı yapılmaktadır. Dünya yaş ve kuru kayısı üretiminde birinci sırada yer alan Türkiye, gerek gen kaynakları ve gerekse üretim alanları bakımından büyük bir potansiyele sahiptir (Ercişli 2004, 2009). Türkiye'nin en önemli kayısı üretim merkezi Malatya'dır ve dünya kayısı üretiminin yaklaşık %70'ini sağlamaktadır. Hem ağaç sayısı hem de kuru kayısı üretim miktarı ile Malatya sadece Türkiye'nin değil dünyanın da en önemli kayısı üretim merkezidir. İlde üretilen yaş kayısının %90-95'i kurutularak yurtdışına ihraç edilmektedir (Asma, 2011: 42). Kayısı ve ona bağlı olan sektörler Malatya'nın temel geçim kaynağıdır. Kayısı Pazarı (Şıra/Şire Pazarı), kayısı festivalleri ile Malatya ününü dünyaya duyurmaktadır. Kayısının yanı sıra onun çekirdeği de yakın zamanda tescillenmiş ürünlerdendir. 2001 yılında yapılan bir araştırma sonucunda, Malatya bölgesinde toplam 23 adet kayısı işletmesinin olduğu tespit edilmiştir. Bu işletmelerde çalışan toplam işçi sayısı ise 1.198'dir. İşletmelerin toplam kapasitesi ise 91.648 tondur (Esen, 2001: 999). Günümüzde ise kayısı işletme sayısı ve işçi sayısı yaklaşık iki katına ulaşmıştır. Kayısı ve onun ham maddesini oluşturduğu şekerlemeler organize sanayide üretilmektedir. Buradan yurtdışına ve yurtdışına satışı yapılmaktadır.

Belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla belirli bir coğrafi alan ile özdeşleşmiş olan; üretim, işleme ya da diğer işlemlerden en az birinin belirlenmiş coğrafi alan içinde gerçekleşmesi gereken ürünlerin konu olduğu coğrafi işaretlere "mahreç işareti" denir. Malatya'nın ilçeleri de bazı meyveler ile sembolleşmiştir. Doğanşehir ilçesi "elma" yine aynı ilçenin Çavuşlu köyü "çilek", Erkenek beldesi "fasulye" ile; Hekimhan "ceviz"; Arapkir "üzüm"; Yeşilyurt tescilli "dalbastı kirazı" ile bilinmektedir. Bu ürünlerin tescilini yaptırmak il ve ilçede yetiştirilen ürünlerin

tanıtımını/reklamını ulusala taşımak açısından önem arz etmektedir. Bunun için her ilçede kendisiyle sembolleşen ürünlerin araştırma merkezlerinin açılması, kooperatiflerin oluşturulması ve bu ürünlerin ülkenin her yerine ulaştırılarak ekonomik bir kazanç dönüştürmenin yolları aranmalıdır. Aksi halde bu ürünlerden kazanç elde edemeyen çiftçi bahçesini bozmakta ve toprağıyla uyumlu olmayan farklı ürünler dikmeye/ekmeye çalışarak emeklerini heba etmektedir. Bundan dolayı yerel çiftçiler desteklenerek bölgede yetişen ürünler tescillenmelidir.

Bir ürünün, tüm veya esas nitelikleri belirli bir coğrafi alana ait doğal ve beşeri unsurlardan kaynaklanıyorsa bu durumdaki coğrafi işaretlere “menşe” adı verilir. Ürünün üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinin tümünün belirlenen coğrafi alanın sınırları içinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu çerçevede menşe adı olarak tescil edilen coğrafi işaretlerin kaynaklandıkları yöre ile bağlarının çok kuvvetli olması gerekir. Malatya’ya ait menşeli ürünler; “Arapkir köhnü üzümü”, “Arapkir mor reyhanı”, “Banazı karası üzümü”, “Dalbastı kirazı”, “Hekimhan cevizi”, “Kayısı” ve “Kayısı Çekirdeği” dir. Türk Patent ve Marka Kurumunun sayfasında Malatya ile özdeşleşmiş mahreçler şunlardır: Akçadağ Kömbesi, Akçadağ Halısı, Haşhaşlı Dut Pestili, Köpüklü Pestil ve Pirpirimli (Semizotlu) Acılı Ayran karşımıza çıkmaktadır (URL,4). İlde yetiştirilen ürünler/işlenen ürünler sadece bunlarla sınırlı değildir. Verimli topraklara sahip olan Malatya da birçok meyve ve sebze de üretilmektedir.

2. MİMARİ YAPI VE KENT ESTETİĞİ

16 Kasım 1972 tarihinde UNESCO’nun Paris’teki Genel Merkezi’nde imzalanan Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi, hiçbir ülke veya bölge ayrımı yapmaksızın, insanlığın bugüne kadar yaratmış olduğu uygarlıkların birer göstergesi olan tarihsel yapıların, sit alanlarının ve doğal zenginliklerin korunması amaçlanarak hazırlanmıştır. Bu sözleşmeye 16 Mart 1983 tarihinde taraf olan Türkiye de doğal olarak sözleşmenin amaçlarını gerçekleştirmeye çalışacağını sözünü vermiştir. Buna göre Türkiye kendi toprakları üzerindeki kültürel varlıkları koruyup insanlığın ortak mirasını gelecek kuşaklara aktarmayı kabul etmiştir (Oğuz, 2006: 6). UNESCO’ya da üye olan Türkiye, maddi, somut kültürel mirasın korunmasının ve onarılmasının yanı sıra somut olmayan kültürel mirasına yaşatılması konusunda da yerelde ve ulusalda önemli görevler üstlenmiştir.

Ülkelere, yörelere ve kentlere asıl rengini, kokusunu veren dahası kimliğini ortaya koyan unsurlar, oranın kültürel belleğini oluşturmaktadır. Kültürel bellekte belirleyici olan coğrafi yapılar, ekonomik unsurlar, birer tarihi imge yaratım aracı olarak kullanılabilir (Özdemir, 2012). Malatya’nın şehir olma tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Nitekim il merkezinde ve ilçelerinde bulunan tarihî ve mimarî yapılar bu iddiayı desteklemektedir. Tarihî turizm seyahati için Aslantepe, Cafer, Değirmentepe, Gelinciktepe, İmamoglu, Köşkerbaba, Fethiye, Güzelyurt, Ören, İkinciler ve Pirot höyükleri önemli eski ve tarihi yerleşim yerleri, gezilmesi ve görülmesi gereken arkeolojik kazı alanlarıdır. Buralarda yerli ve yabancı birçok araştırmacı tarafından çalışmalar yapılmaktadır. Tarihî turizm gezileri açısından bölgenin cazip hale getirilmesi ve bölgenin ekonomik kalkınmasını sağlamak için ciddi adımlar atılmalıdır. Aksi halde kıymetli/somut miras olan bu arkeolojik alanlar birer hafriyattan öteye geçemeyecektir. Arkeolojik alanların ulaşım hizmetlerini geliştirmekle ve ili açık hava müzesine dönüştürmekle, bu alanlardan ciddi ekonomik gelir elde etmek mümkündür. Bunun yanı sıra büyükşehir belediyesi ve valilik işbirliğiyle bu yönde kalkınma ve hizmet planları hazırlanmalıdır. Bununla beraber tarihî, tabii ve kültürel alanlara yapılan yatırımları yük olarak değil, aksine geleceğe dönük yatırımlar olarak kabul etmelidirler. Böylelikle Malatya, uygun şartlar oluşturulduğunda tarihi ve kültür turizminden ciddi bir gelir elde edecektir. Malatya sadece

arkeolojik alanlarla değil Selçuklu dönemine ait mimari yapılarıyla da gezi ve kültür turizmine açık müze teşkil etmektedir (Keskin, 2013).

Malatya'da Selçuklu ve Osmanlı Devletleri dönemlerine ait önemli mimari yapılar da yer almaktadır. Bu yapıları buldukları ilçelere göre şöyle sıralayabiliriz: Battalgazi ilçesinde; Silahtar Mustafa Paşa Kervansarayı, Kanlı Kümbet, Emir Ömer Türbesi (yadır), Ak Minare Camii, Ahmet Duran Türbesi, Nefise Hatun Kümbeti, Sıddı Zeynep Türbesi, Battalgazi Kale Surları, Sütü Minare, Ulu Camii önemli tarihî ve mimarî yapılarıdır. Darende ilçesinde; Şeyh Hamid-i Veli Zaviyesi (Somuncu Baba), Kudret Havuzu, Hasangazi Türbesi ve Şehitlik Anıtı, Tohma Kanyonu, Zengibar Kalesi, Yusuf Paşa Bedesteni, Hüseyin Paşa Hamamı, Ulu Cami (XIV. yy), Yalnız Minareler, Nadir Köprüsü, Uzunok (Kavlak) Köprüsü, Medişeyh Türbesi, Abdurrahman-ı Erzincanî Camii ve Külliyesi, Aslantaşlar, Ozan Anıt Mezarları, Maşettepe Tümülüsü yer almaktadır. Arapkir ilçesinde, Şeyh Hasan Bey (Cafer Paşa) Camii, Gümrükçü Osmanpaşa Camii, Çobanlı Camii, Mirliva Ahmet Bey Camii, Molla Eyüp Camii (İspanakçı Mustafa Paşa Kütüphanesi), Meydan Köprüsü, Arapkir Kalesi, Ömer Baba Türbesi, Millet Han, Osman Paşa Hamamı, Çarşı Hamamı, Hacı Şerif Ağa Hamamı, Elmasik Hamamı bulunmaktadır. Yazihan ilçesinde, Abdüsselam Camii vardır. Malatya'nın diğer ilçelerinde ise Kabak Abdal Türbesi, Sulu Mağara (Doğanşehir), Roma Sur Kalıntıları (Doğanşehir), Buzluk Ansur ve Taşhan gibi tabii ve tarihî yapılar yer almaktadır (Kısacık, 2011: 73). Bütün bu mimarî yapıların yanında Köprülü Mehmet Paşa Camii, Abdülrezzak Camii, İriağaç-Köy Camii, Yusuf Ziya Paşa Camii, Söğütlü Camii, Yeni (Hacı Yusuf) Caminin yanı sıra Taşhoran Kilisesi, Venk Kilisesi de bulunmaktadır. Tarihi ve kültürel miraslar açısından zengin olan Malatya'nın, atıl durumda yer alan bu eserlerden ekonomik gelir elde etmesi de mümkündür. Yapılması gereken ise, bu tarihî mirasları belgesel, tv, radyo, dijital medya üzerinden tanıtmak ve bölgenin bu zenginliklerinden insanları haberdar etmektir.

Malatya'nın yerel mimarisini yansıtan konaklar da kültür turizmi açısından önemli bir ekonomik gelir kaynağı haline getirilebilir. Beşkonaklar, Karakaş Konağı, Poyraz Konağı, Çobanlı Konağı, Rasim Kaşkaloğlu Konağı, İstanbulluoğlu Konağı, Çıraklıgiller Evi, Balaban Evleri, Pütürge Evleri, Hasan Sönmezler Evleri, Abdullah Ağa Evi, Mehmet Kurtaran Evi, Yeşilyurt Evleri Malatya'nın mimari estetiğine güzel örneklerdir. Bugün bu konakların birçoğu yerli ve yabancı misafirler için kültür hizmeti sunmakta kullanılmaktadır.

Yaşayan somut tarihi mirasları korumak ve tanıtmak şehrin tarihi turizmi açısından oldukça önemlidir. Restore edilen tarihî mirasların tanıtılması ve kalınacak ve görülecek seyahat alanlarına dönüştürülmesi gerekmektedir. Bunun için de belediyeler bünyesinde "Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma" birimi oluşturulmalıdır. Bu idari kadrolara kültür araştırmacısı, yaratıcı ve planlayıcı uzmanlar atanmalıdır. Bu sayede Malatya'da bulunan bütün tarihî envanterler bir araya getirilecek ve şehrin tarihi dokusu korunarak ekonomik gelir elde edilebilecektir. Kültürlerin ayakta kalabilmeleri öncelikle kültürel belleklerinin oluşturulmasına ve daha sonra da bu bellekten hareketle yaratılan ve gösterilen çağdaş yorumların zenginliğine ve etkinliğine bağlıdır. Şirket kültürü, seyahat kültürü, kent kültürü, siyaset kültürü, sağlık kültürü, tüketim kültürü gibi yaşam alanları aslına uygun olarak tanımlanmaktadır. Bu yüzden 21. yüzyıl, kültür çağıdır (Özdemir, 2012).

3. COĞRAFİ, TABİİ GÜZELLİKLER VE EKONOMİ

Şehrin tarihinin ve doğasının muhafaza edilmesi sadece turistik bir faaliyet olmayıp aynı zamanda mazinin sesini şimdi ve geleceğe duyurma faaliyetidir. Şehir, bina ve fiziksel göstergelerin yanı sıra farklı tanımlama araçlarına da ihtiyaç duymaktadır. Sanat ve kültür bu araçlardan ikisidir. Şehrin iç nizamını kuran şahsiyetlerin ve eserlerin varlığı, manevi kaynakların şehir imajı üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmasını sağlamaktadır. Aynı zamanda modern ile gelenek arasında bir

bilinç yanılması yaşayan bugünün insanı için mazinin sesi ile bugünü birbirine yaklaştırması, sağlıklı bir geleceğin inşası hatta imarı için büyük önem taşımaktadır (Yılmaz, 2017: 825).

Malatya karasal iklim kuşağında yer almaktadır. Su kaynakları bakımından oldukça zengindir. İlin doğusundan Fırat ırmağı geçmekte; aynı zamanda Tohma Suyu, Sultan Suyu, Kuruçay ve Sürgü çayı gibi önemli akarsular da ovayı beslemektedir. Horata subaşı, Gündüzbey subaşı, Tecde bahçeleri, Sürgü Pınarbaşı, Takaz Pınarbaşı Malatya'da yer alan önemli sulak mesire alanlarıdır. Aynı zamanda il merkez ve ilçelerinde Harapşehir madensuyu, Rotükan madensuyu ve Aşağı İspendere madensuyu olmak üzere önemli mineralli içme suyu kaynakları bulunmaktadır. Malatya ovasını besleyen bu akarsular aynı zamanda mesire alanlarıdır. Bu alanlarda şehrin estetiği ile uyuşan tarihi oteller ve konaklar inşa etmek ve bu alanları tatil köylerine çevirmek gerek bölge insanına gerekse il ve ilçe ekonomisine önemli katkı sağlayacaktır. Bu alanların hemen hepsinin ortak özelliği yeşillik ve akarsuları bakımından zengin ve doğa turizmi açısından da kullanılabilmeye elverişli olmalarıdır.

Tabii doğa güzellikleri açısından da Malatya; dağ sporları, izcilik, yaylacılık gibi birçok sosyal faaliyetin gerçekleşmesine olanak sağlamaktadır. Beydağları, Yama Dağı, Kubbe Dağı dağcılık sporları için uygun doğal alanlar iken Sarıçiçek yaylası, Bürücek yaylası, Mendol yaylası hem küçükbaş hayvancılık hem de yayla kültürü açısından önemli doğal alanlardır.

Levent Vadisi, Girmana Vadisi, Karanlıkdere Kanyonu, Erkenek Şelalesi, Kayaarası Kanyonu, Tohma Çayı ve Kanyonu, Gürpınar Vadisi ve Şelalesi Malatya'nın sınırları içerisinde yer alan tabii doğa güzellikleridir. Doğa turizmi açısından uygun bu yerleri gezi turlarıyla canlandırmak ve yöresel konaklarda gelen misafirleri ağırlamak ve Malatya'nın yöresel yemeklerini tattırmak şehrin ekonomisine katkı sağlayacaktır.

Malatya sınırları içerisinde yer alan; Nemrut Dağı, Ansır Mağaraları, Akçadağ Kaya Mezarları, Onar Kaya Mezarları, Kuyulan Taş Sandık Mezarları ve Roma Taş Yolu, Hoşirik Kaya Mezarları, Ormansırtı Kaya Mezarları, Ozan Anıt Mezarı, Bağköy Kaya Kabartması vb. tarihi yapılarıdır. Bunların tarihî, kültür turizmi açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

3.1.Festivaller

Gelişmiş ülkelerde kültür bir gider alanı değil önemli bir gelir kaynağıdır. Buna karşılık, gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerde kültür sürekli desteklenmesi gereken ve dolayısıyla katma değer yaratmadığı ileri sürülerek bütçeye yük getiren bir alan olarak düşünülmektedir. Gelişmişlik yolunda hızla ilerleyen ülkelerin öncelikle kültür konusunda belirtilen istendik yaklaşım değişikliklerini gerçekleştirdikleri gözlenmektedir. Kültürün temel gelir dolayısıyla refah alanlarından kaynaklarından biri haline geldiği veya değerine değer kattığı bir Türkiye gelişmiş bir ülke olacaktır (Özdemir, 2012).

Malatya, bu tarihî ve mimarî özelliklerinin yanında aynı zamanda birçok festivalin düzenlendiği önemli bir kültür merkezidir. Malatya, "Uluslararası Kayısı ve Kültür", "Uluslararası Film" festivallerinin yanı sıra "Kayısı Fuarı, Anadolu Kitap Fuarı, Malatya Genel Sanayi ve Ticaret Fuarı, Tarım Teknolojileri, Hayvancılık ve Gıda Fuarı, Yapı ve Dekorasyon fuarı, Dini Yayınlar Fuarı, İnsan Kaynakları" fuarlarıyla da sanatsal, kültürel ve ekonomik birçok girişimde bulunmaktadır. Bu festivaller ve fuarlar, Malatya'nın kültür turizmi bakımından gelişmesini katkı sağlamakla beraber, eğlence ve iş turizmi açısında da bölgenin tanınmasına katkı sağlayacaktır. Malatya'da düzenlenecek kültürel ve sanatsal bütün etkinlikler ekonomik açıdan şehre önemli maddi gelir sağlayacaktır.

Malatya'nın yanı sıra ilçelerinde de önemli festivallerin düzenlendiği görülmektedir. Doğanşehir'de Elma festivali, Yuvalı köyünde Çilek festivali, Yeşilyurt'ta Kiraz festivali, Arguvan'da Türkü festivali, Akçadağ Levent Vadisi'nde Uluslararası Doğa Sporları ve Fotoğraf festivali, Doğanşol'da Nar festivali, Darende'de Zengibar Karakucak Güreşleri gibi ekonomik ve kültürel şölenler yapılmaktadır. Bu şölenlere il ve il dışından çok sayıda katılımcı iştirak etmekte yörede her yıl

gelen binlerce ziyaretçi de buralarda ağırlanmaktadır. Katılımcıların il ve ilçe de kaldıkları süre zarfında bölge halkı, otelcilik sektöründen tarım sektörüne kadar her alanda önemli gelir elde edilmektedir.

Sarıçiçek yaylası doğal güzelliğinin yanında festivalleriyle de meşhurdur. Malatya'nın Arguvan ilçesinin sınırları içerisinde yer alan bu yayla, her yıl düzenlenen müzik festivalleri ve geleneksel ritüellerle adından söz ettirmektedir. İlki 2012 yılında düzenlenen Sarıçiçek yaylası festivali yaygınlık kazanarak her yıl rutin bir şekilde düzenlenir hale gelmiştir. Geleneksel ata sporlarımızın (cirit) oynandığı, halayların çekildiği, âşık atışmalarını yapıldığı ve yöresel birçok sanatçının katılımıyla ulusal çapta gerçekleştirilen bu festivallere iştirak eden yerli ve yabancı birçok turistlere de yöresel ürünler pazarlanmakta ve bu sayede bölge halkının ekonomisine önemli bir katkı sağlanmaktadır.

Arguvan sadece yaylacılık kültürü ve buna bağlı ekonomik festivallerde yöresel ürünlerini tanıtmakla kalmayıp, bölgede her yıl düzenlenen "Türkü Festivali" ile de sosko-kültürel değerlerini, zenginliğini tanıtmaktadır. Bu ilçe kendisine has türkü söyleme tarzı olan ve "Arguvan Ağzı" olarak da ülke genelinde bilinen türküleriyle meşhurdur. Müzik ve medya sektörünün önemli bir gelir kaynağı olduğu bu festivallere yurtiçi ve yurtdışından birçok sanatçı ve müziksever katılmaktadır. Arguvan yöresi, türkülerin çokça icra edildiği önemli yerlerden biridir. Malatya yöresinin birçok ozanı ve mahalli sanatçısı bu ilçeden çıkmıştır. Arguvan ağzı ile icra edilen uzun havalara bazı yörelerde "maya" denilmektedir. Arguvan halk müziği açısından ve buna bağlı müzik-medya kültürü ve ekonomisi açısından önemlidir. Çünkü Türkiye'de tek halk müziği festivali bu ilçede düzenlenmektedir. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), Arguvan türkülerini somut olmayan dünya kültür mirası listesine almıştır. Bu sayede Arguvan Türküleri, ulusal ve uluslararası alanda kültür mirası olarak değerlendirilmektedir (URL, 2).

Malatya'nın Arapkir ilçesi "üzüm" ile tanınmıştır. "Bağ Bozumu Şenlikleri" ile ürettiği ürünleri tattırma, tanıtmaya ve kazanıma döndürmeye çalışan ilçe, sanatsal ve kültürel festivallere de önem vermektedir. Bağbozumu şenliklerinde sadece üzümlerini tanıtmakla kalmayan Arapkir halkı, tarihi ve tabii güzellikleriyle de misafirlerini ağırlamakta ve turizmden ekonomik bir kazanç elde etmektedir. İlçede yer alan Selçuklu dönemi mimari eserleri de tarih turizmi açısından bölge insanına önemli bir gelir sağlamaktadır.

Hekimhan Malatya'nın ceviziyle meşhur ilçesidir. Bölgede düzenlenen "Ceviz, Maden ve Kültür festivali" yöre insanının ürünlerini ekonomik kazanca çevirmesinde önemli bir yere sahiptir. Yurtiçindeki ve yurtdışındaki hemşerilerinin bir araya geldiği bu festivalde dostluklar gelişmekte tarihsel ve kültürel oyunlar icra edilerek geleneksel değerler/kültür gelecek kuşaklara aktarılmaktadır.

Bu ilçelerin yanı sıra Doğanşehir Elma festivali, Yeşilyurt Kiraz festivali, Akçadağ Kültürel ve Sanatsal şenlikleriyle, Darende de Zengibar Karakucak Güreş festivaliyle her yıl yerli ve yabancı binlerce turisti, araştırmacıyı ağırlamakta ve sanatsal-kültürel festivallerde; bölge halkı yöresel ürünleri pazarlayarak ve hizmet sunarak önemli bir kazanç elde etmektedir.

3.2. Mutfak Kültürü/Gastronomi

Kültür özünde ve kökeninde olduğu gibi çok yönlü kalkınmanın özellikle de sürdürülebilir ekonomik kalkınmanın temel kaynağı ve anahtarı, verimli bir yatırım, gelir ve istihdam alanı olarak görülmektedir. Bu yaklaşım kültürle ilgili yerleşik estetik toplumsal eğitimsel siyasal vb. farklı türden boyutların önemsizleştirilmesi anlamına gelmemektedir. Kültür turizmi kent ve bölge merkezli ürün ve hizmetlerin değerlendirilmesini katma değere dönüştürülmesini olanaklı hale getirmektedir. Böylelikle yerel kültürel ürün ve hizmetlerin ulusal ve küresel ölçekteki meraklıları tarafından satın alınması bölgesel ekonomiyi güçlendirmektedir. Bu kapsamda özellikle el sanatları, giyim kuşam,

yöresel mutfak gıda hediyelik eşya gibi alanlarda artık üretimin değerlendirilmesi ve ihracata yönelik üretimin gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır (Özdemir, 2012; 2019).

Kültür ve gastronomi turizmi açısından Malatya zengin ve çok çeşitli bir mutfak kültürüne sahiptir. Yöreye has yemekler “gendime, malhuta, pıt pıt, kuymuk, pilo, tavşan yufkası, kömbe, nişe bastığı, un bastığı, kulak çorbası, patlıcanlı kâğıt kebabı, analıkızlı köfte,” olarak sıralanabilir. İlde aynı zamanda bölgenin önemli tarım ürünü olan kayısıdan da birçok ürün elde edilmektedir. “Kayısı Araştırma Enstitüsü” öncülüğünde yapılan yöresel ürünlerin işlenmesinde ana maddesi kayısı olan; sucuk, kayısı çikolata, orjikli kayısı, kayısı döner, gün kurusu, kayısı çekirdeği kahvesi, kayısı sirkesi, kayısı pekmezi gibi ilin ekonomisine katkı sağlayacak birçok farklı ürün elde edilmektedir. Bu ürünler yüksek kalite ve fiyatlarla yurtiçine ve yurtdışına ihraç edilmektedir.

3.3. Eğitim ve Sağlık Ekonomisi

İsmet İnönü ve Turgut Özal gibi siyasi liderler yetiştiren Malatya’da iki üniversite vardır. İnönü Üniversitesi, 28 Ocak 1975 tarihinde açılmıştır. Turgut Özal Üniversitesi ise 2018 yılında İnönü Üniversitesinden ayrılarak kurulmuştur. İki yükseköğretim kurumuyla Malatya eğitim, kültür ve iş hayatına önemli katkılar sağlamaktadır.

Turgut Özal Tıp Merkezi: Türkiye’nin sağlık alanındaki önemli yatırım alanlarından biridir. 24.000 metre karelik bir alan üzerine kurulan ve toplam kapalı alanı 124.000 metre kare olan ve 16 katlı, 600 yataklı, 120 yoğun bakım yatağıyla en son teknolojiyi içeren 26 adet ameliyathanesi vardır. Sağlık turizmi açısından da önemli bir yer olan Malatya, önemli bölge hastanesine sahiptir (Esen, 2001).

2011 yılında İnönü Üniversitesi bünyesinde kurulan Karaciğer Nakli Enstitüsü Malatya’yı sağlık merkezi olması açısından önemli bir yere getirmiştir. Dünya’da birçok organ nakil enstitüsü vardır. Fakat tek bir organa özel enstitü dünyada bir ilk olarak Malatya’da kurulmuştur. İnönü Üniversitesine bağlı olarak kurulan ve dünyada bir ilk olan Karaciğer Nakli Enstitüsü alanında uzman olan kişiler eşliğinde sürdürdüğü yüksek lisans ve doktora programları ile birçok yerli ve yabancı öğrenciyi eğitim olanağı sağlamaktadır. Yüksek lisans programları; transplantasyon koordinatörlüğü, karaciğer nakil hemşireliği ve transplantasyon immünolojisi dallarındadır. Doktora programları ise tıp sonrası ve uzmanlaşma sonrası özellikle bilimsel alanda akademik çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılar için geniş bir alan yaratmaktadır. Bunlar karaciğer nakil cerrahisi, anestezi, hepatolojisi; pediatrik transplantasyon, hepatolojisi, patolojisi, radyolojisi gibi dallardan oluşmaktadır. Karaciğer Nakli bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Sezai Yılmaz ve ekibi, 12 Haziran 2019 tarihinde eş zamanlı organize edilen 5 karaciğer nakli yapmıştır. 10 ayrı odada 36’sı cerrah 100’ün üzerinde personelin katılımıyla gerçekleştirilen ve 13 saat süren bu operasyonlar ile Prof. Dr. Sezai Yılmaz ve ekibi Guinness Rekorlar Kitabı’na girmeyi başarmışlardır. Ayrıca yakın zamanda hizmete giren Onkoloji hastanesi de Turgut Özal Tıp merkezine bağlı olup hem Türkiye’de hem de dünyada adından söz ettirmektedir (URL, 5).

Sağlık turizmi Malatya’nın temel gelir kaynaklarından biridir. Yurtiçinden ve yurtdışından birçok araştırmacı, hasta ve hasta yakınları gelmekte kısa ve uzun vadeli olarak kalmaktadırlar. Dolayısıyla ildeki otel, restoran, kültürel ve sanatsal hizmet sektörleri yaygınlaştırılmalı, gelen turistlere, araştırmacılara, hasta yakınlarına Malatya’nın tarihi somut ve kültürel mirasları tanıtılmalıdır. Bu şekilde yapılan bilgilendirmeler, reklamlar, ulaşım ve diğer hizmet sektöründeki gelişmişlik ekonomik açıdan da bölge esnafına katkı sağlayacaktır.

3.4. Müzeler

Yaratıcı ekonomi alanında müzeler oldukça önemlidir. Nitekim yaratıcılığı özel sektördeki eleman alımlarında temel ölçütlerden biri haline gelmiştir. Ekonominin en kârlı alt dallarından biri olan kültür ekonomisi açısından da yaratıcılık ön şarttır ve dolayısıyla önemli bir yer tutmaktadır. Son

dönemde müze bilimi, sanat tarihi ve arkeoloji gibi diğer bilim dallarının etkisinden kurtularak bağımsız bir bilim dalı müzeler de koleksiyon depoları olmaktan çıkıp aktif kültür ve dolayısıyla yaratıcılık, yaratıcı etkinlik merkezleri dahası kültür ekonomisinin temel kurumlarından biri haline gelmeye başlamıştır. Son dönemde gittikçe hızlanan bu dönüşüm sanıldığı kadar kolay gerçekleşmemiştir (Özdemir, 2012). Turizm açısından da önemli bir gelir kaynağı olan müzeler, şehrin ruhunu içerisinde barındırırlar. Malatya’da yaratıcı ekonomi alanında arkeolojik ve kültürel mirasların sergilendiği altı müze vardır. Bunlar şehrin kültürel belleğini oluşturmaktadır. Atatürk Evi, Arkeoloji Müzesi, Etnografya Müzesi, Somuncu Baba Müzesi, İsmet İnönü ve Turgut Özal Müzeleri, Fotoğraf Makineleri Müzeleri, ilin tarihi ve kültürel zenginliğini göstermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Malatya tarihî, coğrafi ve somut olmayan kültürel mirasıyla zengin bir ildir. Bu arkeolojik, mimarî ve kültürel zenginliği korumak, restore etmek, tanıtmak ve turizme kazandırarak ekonomik kazanıma dönüştürmek şehrin kendisine ve bölge halkına yönelik önemli katkılar sağlayacaktır. Bu zenginliklerinden gelir elde eden Malatya, sanat ve kültür merkezi haline gelecek ve yerli, yabancı turistlerin odak noktası olacaktır. İlk yapılması gereken “Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma” adlı birim kurulup halkbilimci ve yaratıcı ekonomi uzmanları bu birime atanmalıdır.

Malatya’nın tarihî güzelliklerini tanıtan belgeseller, posterler ve yazılı yayınların arttırılması gerekmektedir. Şehir dergileri, belediyeceğın altyapı ve kanalizasyon çalışmalarından, kepçe ve idari simalarından bir nebze uzaklaştırılarak tarihî, tabii ve kültürel mirası tanıtan yazılar ve görsellerden seçilerek hazırlanmalıdır. Bu dergilerin yanı sıra fuarlar, festivaller, televizyon programları da Malatya’nın tanıtılmasında ve tanınmasında önemli bir husus arz etmektedir. Zira sadece bölgesel çapta kalan etkinlikler şehrin ruhunu, mimarisini ve güzelliklerini tanıtmak açısından yeterli değildir. Tarihin ilk yerleşim yeri olması, inanç turizmi, sağlık turizmi, tarihî ve tabii seyahat turizmine uygun olan Malatya, sahip olduğu zenginlikleri yerelden ulusala ve hatta evrensele taşınmalıdır. Ayrıca bu ilimiz için en kısa zamanda bacasız sanayi denilen turizmden, yani gidersiz gelirden faydalanmanın planları ve yolları hazırlanmalıdır.

Malatya, bir tarihî arkeoloji/sit alanı olması dolayısıyla yerli ve yabancı kişiler tarafından seyahat ve araştırma turizminin yapılmasına olanak da sağlamaktadır. Bu bakımdan Malatya Büyükşehir Belediyesine ve İl Valiliğine çok önemli görevler düşmektedir. Turistler için kalacak otel ve restoran, ulaşım kolaylığı gibi hizmet sektörleri iyileştirilmeli ve sayısı arttırılmalıdır. Malatya’nın yönetim ve hizmet takımı, şehrin tarihî dokusunun korunmasına ve somut mimarî yapıların yıkılmasına engel olmaya, yağmalanmanın önüne geçilmesine ve tahrip olanların bir an önce restore edilerek hizmete açılmasına yardımcı olmalıdırlar. Bir diğer aşamada ise Malatya’nın tabii, tarihî ve kültürel mirasının atlası çıkartılmalı ve turistlere şehrin bütün güzelliklerini görebilecekleri ulaşım ve tanıtma seminerleri/konuşmaları yapılarak, tarihinin ve kültürel zenginliklerinin tanıtımı yapılmalıdır. Bütün bu hizmetlere harcanan mali kaynaklar yük olarak görülmemeli aksine kültüre yapılan yatırımlar katalizör etkisi yapacak ve Malatya mevcut refah seviyesinin üstüne çıkacaktır. Tarihi ve kültürel değerlere/miraslara yapılan bütün yatırımlar, şehrin kültür turizmi açısından sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkartacak, bölge halkına iş ve gelir imkânı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Altundaş, A. (2012). "Sürdürülebilir Toplumlar ve Metropollerin Baskılarından Kurtulmak İçin Alternatif Bir Yol: Sürdürülebilir Kentler" Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.9, S.17. pp.135-148.
- Asma, B. M. (2011), Her Yönüyle Kayısı, Ankara: Uyum Ajans Yayınları.
- Çahantimur, A. -H. T. Y (2008). "Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyokültürel Bir Yaklaşım: Bursa Örneği", **itü**dergisi **mimarlık, planlama, tasarım**, C.7, S.2, pp.3-13.
- Doğan, N. E. (2013), Darend'e Ticari Hayat, Malatya: Darend Kaymakamlığı Yayınları.
- Ercişli, S. (2004), A short review of the fruit germplasm resources of Turkey, Genet. Resour. Crop Evol. 51, 419-435.
- Esen, O. (2001), Anadolu'da Kalkınma Süreçleri ve Malatya Örneği, Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları.
- Eskici, B. (2013): Malatya Türk-İslam Dönemi Mimari Eserleri I, Malatyalay: Malatya Kitaplığı Yayınları.
- İl-İl Büyük Türkiye Ansiklopedisi (1991), "Malatya", Cild.3, s. 671- 682, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Kavruk, H.- F. S. (2019), "Türk Kültüründe Taşlar ve Malatya Battalgazi'de Misafir Taşı Geleneği", HOCA AHMET YESEVİ Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi, İksad Yayınları, s. 47-64, 26- 27 Ağustos 2019 Adıyaman.
- Kavruk, H.- M. Ö. (2006), Geçmişten Günümüze Malatya Şairleri, Malatya: Malatya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Kayır, G. Ö. (2007). "Coğrafi Bilgi Sistemi'nden Yararlanarak Antalya Kenti İçin Sürdürülebilirlik Projesi Geliştirilebilir". TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Ulusal Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi (30 Ekim - 02 Kasım 2007) Bildiriler Kitabı, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, 561- 570.
- Keskin. E. B (2012). "Sürdürülebilir Kent Kavramına Farklı Bir Bakış: Yavaş Şehirler (Cittaslow)", **PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi**, C.8, pp.81-89.
- Kısacık, R. (2011), Malatya'nın Yöresel Kültürü, Malatya: Yılmaz Matbaacılık.
- Kuran, T.- T. A. (1986), Evliya Çelebi Tam Metin Seyahatname, İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Oğuz, M. Ö. (2007), Unesco, Kültür ve Türkiye, Milli Folklor, S.73, pp.5-11.
- Özdemir, N.-A. Ö. (Editörler) (2019) Kültürel Miras Yönetimi, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Özdemir, N. (2012), Kültür Ekonomisi ve Yönetim, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Öztopcu, A.-A.S. (2019). "Sürdürülebilir Kalkınmada Akıllı Kentler" Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi, C.41, pp.167-188.
- Resmi Gazete (1983), UNESCO- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme, Karar Sayısı: 8/4788.
- Solmaz, F. (2019) "Derme Dergisi ve Malatya'da Folklorik Unsurlar", **Sobider Dergisi**, S. 42, Ekim 2019, s. 393-411.
- Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (2003), Paris: MISC/2003/CLT/CH/14
- Yılmaz, E. B. (2017). "Şehrin Manevî Çehresini Oluşturan Unsurlar Bağlamında Malatya Örneği", Geçmişten Günümüze Malatya: Kent, Kültür, Kimlik Sempozyumu, C.1, pp.821-832.
- Yurt Ansiklopedisi (1982), "Malatya", Cild. 7- 8, s. 5396- 5513, İstanbul: Anadolu Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

URL, 1: <http://www.gurgeli.com/index.php/arguvan-agzi-turkuleri/> (Erişim Trh: 05. 06. 2020).

URL, 2: <https://www.narsanat.com/arguvan-turkuleri-unesco-tarafindan-dunya-kulturmirasilistesinealindi/#~:text=Arguvan%20t%C3%BCrk%C3%BCleri%20UNESCO%20taraf%C4%B1ndan%20d%C3%BCnya%20k%C3%BClt%C3%BCr%20miras%C4%B1%20listesine%20al%C4%B1nd%C4%B1,d%C3%BCnya%20k%C3%BClt%C3%BCr%20miras%C4%B1%20listesine%20ald%C4%B1>. (Erişim Trh: 04. 06. 2020).

URL, 3: <https://www.ci.gov.tr/sayfa/co%C4%9Fraf-i%C5%9Faret-nedir>. (Erişim Trh: 23. 07. 2020)

URL,4:<https://www.turkpatent.gov.tr/TURKPATENT/geographicalRegisteredList/> (Erişim Trh: 11.06. 2020).

URL,5:<https://universitetercihleri.com/video/5413/Prof-Dr-Sezai-Yilmaz-Karaciger.html> (Erişim Trh: 19. 07. 2020).